

General-pukovnik u penziji
VELIMIR M. KNEŽEVIĆ

Odnosi u rukovođenju i komandovanju Teritorijalnom odbranom

Teritorijalna odbrana, kao komponenta jedinstvenih oružanih snaga SFRJ, unela je nove elemente u rukovođenje i komandovanje. Pre svega, rukovođenje i komandovanje oružanim snagama postale su znatno složenije. Ta složenost se izražava u formiranim brojnim i raznovrsnim jedinicama i štabovima Teritorijalne odbrane, koje treba obuhvatiti jedinstvenim sistemom rukovođenja i komandovanja oružanim snagama. U miru nije teško uspostaviti odnos ili rešavati različita razvojna ili stručna pitanja, i to kako između subjekata unutar Teritorijalne odbrane tako i sa jedinicama i ustanovama JNA i drugim subjektima sistema ONO i DSZ. Međutim, u ratu je situacija drugačija. Savremeni uslovi vođenja rata zahtevaju maksimalnu operativnost i efikasnost oružanih snaga, u čemu rukovođenje i komandovanje imaju izuzetan značaj i odgovornost, a posebno za uspešno vođenje oružane borbe. To nameće potrebu da se sistem rukovođenja i komandovanja izuči i razjasni i to, pre svega, u okviru same Teritorijalne odbrane, a zatim i šire, kako bi se precizirali odnosi sa komandama i jedinicama JNA kada se nađu na istom prostoru na kome se vode borbena dejstva.

1. Rukovođenje i komandovanje na nivou društveno-političke zajednice

Rukovođenje i komandovanje Teritorijalnom odbranom najbolje možemo sagledati na nivou opštine, jer se tu razvijaju ne samo brojne i raznovrsne jedinice već i organi rukovođenja i komandovanja. Pored toga, na tom nivou najbolje se vidi uloga i angažovanost našeg društveno-političkog sistema u rukovođenju opštenarodnom odbranom.

Kao posledica podruštvljavanja opštenarodne odbrane i društvene samozaštite na nivou svake društveno-političke zajednice organizovani su, u gotovo svim društvenim subjektima, organi koji direktno ili indirektno učestvuju u rukovođenju opštenarodnom odbranom, a u okviru toga i jedinicama Teritorijalne odbrane. Navešću samo osnovne organe rukovođenja opštenarodnom odbranom u opštini: skupština opštine i njen savet za opštenarodnu odbranu, predsedništvo skupštine opštine (formira se u neposrednoj ratnoj opasnosti), izvršni savet, komitet za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu u opštini, te sekretarijat za opštenarodnu odbranu. Osnovni vojno-stručni organ koji neposredno rukovodi, a u borbenim uslovima komanduje jedinicama Teritorijalne odbrane, jeste štab Teritorijalne odbrane opštine. Pored toga, na nivou opštine svaka društveno-politička organizacija (Savez komunista, Socijalistički savez radnog naroda, Savez boraca, Savez socijalističke omladine) ima svoj organ za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu (komisiju ili odbor).

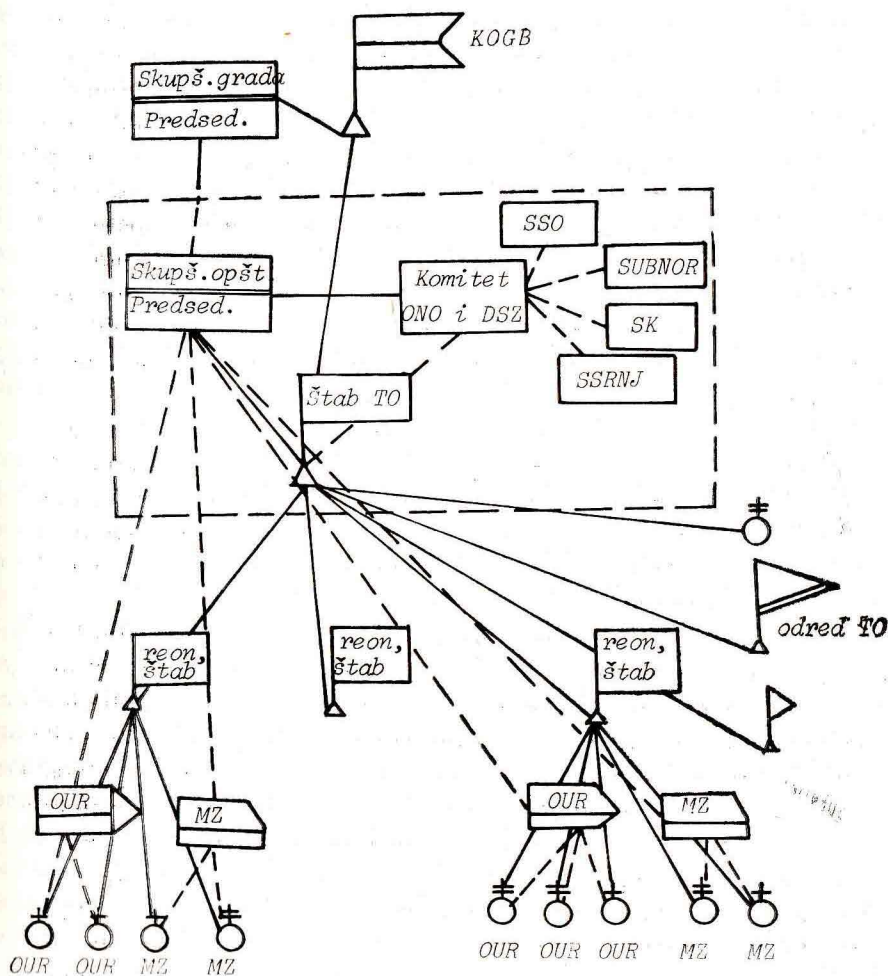
Svi ti organi u društveno-političkim organizacijama bave se opštenarodnom odbranom i društvenom samozaštitom svoje organizacije, ali posredno, preko komiteta i saveta za opštenarodnu odbranu, mogu da utiču i na ostale strukture u oblasti opštenarodne odbrane u opštini. Prvo što se uočava jeste da su odnosi između tolikog broja organa rukovođenja veoma isprepleteni, a nisu dovoljno precizirani. U miru, rešavanjem praktičnih pitanja ti odnosi se izgrađuju i mogu zadovoljiti sadašnje potrebe, ali mnogo je važnije kako će oni funkcionisati u ratu, pogotovo protiv savremeno naoružanog i nadmoćnog protivnika. Imajući sve to u vidu smatramo veoma korisnim dalja razmatranja odnosa u rukovođenju i komandovanju Teritorijalnom odbranom i podsticanje dijaloga u vezi s tim. Ovaj prilog, upravo, ima taj cilj.

Osnovni organ u kojem se prelamaju gotovo sva pitanja rukovođenja i komandovanja Teritorijalnom odbranom u opštini jeste štab Teritorijalne odbrane. Objašnjavajući njegovo mesto i osnovnu ulogu pokušaćemo da sagledamo odnose sa glavnim subjektima u procesu rukovođenja, u prvom redu sa jedinicama Teritorijalne odbrane u opštini, organizacijama udruženog rada i mesnim zajednicama, a zatim sa pretpostavljenim organima, koji će mu postavljati zadatke, naređivati i kojima će podnositi izveštaje.

Skupština opštine, odnosno njeno predsedništvo¹ nadležni je organ na ovom nivou koji rukovodi opštenarodnom odbranom i dru-

¹ U ratu, skupština opštine se neće moći redovno sastajati i funkcionisati kao u miru, zbog čega će njeno predsedništvo imati nešto veću ulogu. Znajući to, u daljem razmatranju umesto skupštine govorićemo o njenom predsedništvu.

štvenom samozaštitom. U našem društvenom sistemu to je posebna i vrlo važna uloga društveno-političke zajednice pomoću koje se u rukovođenju opštenarodnom odbranom neposredno angažuje i civilni sektor i to od mesne zajednice i organizacija udruženog rada do Federacije. Treba istaći da se to odnosi i na Teritorijalnu odbranu, što je regulisano članom 152 i 154 Zakona o opštenarodnoj odbrani SR Srbije, u kojima se kaže da komandant Teritorijalne odbrane za svoj rad, borbenu gotovost i rukovođenje Teritorijalnom odbranom odgovara i skupštini odgovarajuće društveno-političke zajednice. Prema tome, predsedništvo skupštine opštine ima ulogu pretpostavljeneog svom štabu Teritorijalne odbrane. Zato je važno razjasniti

Sema: Rukovođenje i komandovanje teritorijalnom odbranom opštine

da li odredbe ovog zakona obuhvataju sva pitanja rukovođenja i komandovanja jer u zakonu piše da komandant Teritorijalne odbrane za svoj rad, borbenu gotovost i rukovođenje odgovara predsedništvu.

Rukovođenje opštenarodnom odbranom obuhvata veliki broj pitanja od kojih navodimo samo važnija: organizacijsko-formacijska i plansko-razvojna, opremanje naoružanjem i drugim materijalnim sredstvima, snabdevanje i materijalno-tehničko održavanje, mobilizacija, popuna, nastava i obuka, izrada planova pripravnosti, kao i planova za upotrebu, te sama upotreba jedinica Teritorijalne odbrane itd. U zakonu nije precizirano da li neka od ovih pitanja ne spadaju u kompetenciju rukovođenja predsedništva skupštine opštine. Slobodno interpretirajući odredbe zakona moglo bi se pretpostaviti da predsedništvo ima ulogu pretpostavljenog u odnosu na svoje jedinice Teritorijalne odbrane po svim navedenim pitanjima. Ostali organi, koji se na nivou opštine bave opštenarodnom odbranom (komitet za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, sekretarijat narodne odbrane, društveno-političke organizacije i njihovi organi za opštenarodnu odbranu) sarađuju i mogu da utiču na rukovođenje Teritorijalnom odbranom ali isključivo preko predsedništva opštine. Njihov uticaj može biti samo posredan, naravno u okviru komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, ali bez direktnog mešanja u poslove štaba Teritorijalne odbrane. Komitet za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu ima značajnu ulogu ne samo u pogledu koordiniranja aktivnosti u opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti na nivou opštine već i pravovremenoj i svestranoj oceni ukupne situacije i u preduzimanju mera i akcija. Pored toga, zakon je predvideo da u posebnoj situaciji Predsedništvo SFRJ može ovlastiti komitet da upotrebi neke jedinice Teritorijalne odbrane i da njima komanduje. Sve to zahteva konkretnije razmatranje tog pitanja i preciznije određivanje tog odnosa.

S obzirom na dosadašnja iskustva najveći broj pomenutih pitanja nije sporan, jer se u praksi rukovođenja na nivou skupštine opštine oni dobro rešavaju. Međutim, važno je utvrditi da li predsedništvo skupštine opštine, i u kojim slučajevima, odlučuje o upotrebi jedinica Teritorijalne odbrane, kao i to na koji način kao pretpostavljeni organ, to ostvaruje. Polazeći od nepovoljnih uslova koje stvara savremeni rat, kao i potrebe za efikasnom upotrebom oružanih snaga, izgleda da je najpogodnije da upotreba i komandovanje Teritorijalnom odbranom u ratu bude u isključivoj nadležnosti i odgovornosti štabova Teritorijalne odbrane. Oni su stručno osposobljeni za komandovanje jedinicama i vođenje oružane borbe i za tu ulogu se pripremaju u miru.

Ako se pođe od toga da predsedništvo skupštine opštine zadržava ulogu pretpostavljenog i za upotrebu svojih jedinica Teritorijalne odbrane, onda treba razmotriti vreme i uslove te upotrebe i kako bi se ona ostvarivala. Realno ocenjujući, to bi moglo biti jedino u situaciji dok je teritorija opštine u dubljoj pozadini. U tim uslovima predsedništvo rukovodi i odgovorno je za sva pitanja pa i za bezbednost svoje teritorije. To znači da ih u tu svrhu može koristiti predsedništvo koje raspolaže sopstvenim snagama Teritorijalne odbrane i to preko svog štaba. Rukovođenje predsedništva u tom slučaju nema karakter komandovanja u borbi, gde se u konkretnoj borbenoj situaciji donose odluke iz kojih proizlaze zadaci jedinica. Umešto toga, predsedništvo bi moglo davati smernice za upotrebu jedinica Teritorijalne odbrane definišući cilj dejstva i utvrđujući opšti zadatak, obično dužeg trajanja. Komitet za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu opštine pomaže mu da pravilno utvrdi zadatke.

Prema tome, proizlazi da predsedništvo skupštine opštine rukovodi direktno, tako da njegov štab Teritorijalne odbrane ima veliku samostalnost, posebno kada se radi o konkretnom određivanju zadataka jedinicama, taktici i načinu njene primene. Znači, štab Teritorijalne odbrane ima pretpostavljeni organ društveno-političke zajednice, koji mu daje globalni zadatak u okviru kojeg ima slobodu i samostalnost komandovanja jedinicama. U tom slučaju on je obavezan da odmah obavesti i svoj pretpostavljeni štab Teritorijalne odbrane.

Pored opštinskih, na teritoriji opštine postoje i druge jedinice Teritorijalne odbrane, tj. one koje formiraju organizacije udruženog rada i mesne zajednice. Ljudstvo u tim jedinicama je osim u izvršavanju zadataka odbrane, svakodnevno angažovano u proizvodnom procesu ili izvršava neke druge redovne zadatke. Zbog toga, dok je teritorija opštine u dubljoj pozadini, upotreba ovih jedinica u izvršavanju drugih zadataka izvan onog objekta je ograničena. Postavlja se pitanje: kako postupiti u vanrednim situacijama, na primer, pri vazдушnom desantu kojim nije obuhvaćena organizacija udruženog rada ali je zahvaćena teritorija opštine, pri ubačenim snagama neprijatelja i sl. Ako pođemo od naznačene uloge predsedništva opštine i mogućeg odnosa u rukovođenju, pored organa upravljanja i organizacijama udruženog rada odluku o upotrebi njihovih jedinica u takvoj situaciji trebalo bi da donosi i predsedništvo opštine koju, zatim, prenosi organu upravljanja konkretne organizacije udruženog rada, štabu TO i drugim organima. Takav put za stavljanje tih jedinica na raspolaganje štabu Teritorijalne odbrane je dugačak, traži dosta vremena i dovodi u pitanje ne samo efikasnu upotrebu jedinica

već i uspešnog izvršenja zadataka. Slično je i sa specijalnim jedinicama u opštini, koje formiraju uslužne, komunalne i druge organizacije. Zbog toga smatram da u takvim situacijama štab Teritorijalne odbrane sam treba da odlučuje o upotrebi svih, pa i tih jedinica. TO. O takvim preduzetim merama štab bi izveštavao predsedništvo opštine. Na takav način štab bi efikasnije delovao i mogao bi ispoljiti veću inicijativu i sigurnost. Iako su takve situacije izuzetne, one su kritične i zato ih treba predvideti.

Dakle, u nekim situacijama javljaju se i rukovodeći organi organizacije udruženog rada i drugi organi sa kojima štab Teritorijalne odbrane kontaktira radi upotrebe jedinica na teritoriji opštine. Međutim, sve to se menja kada se teritorija opštine nađe u zoni dejstava na frontu ili u pozadini neprijatelja i postane izložena intenzivnim borbenim dejstvima. Tada se i pri tako postavljenoj ulozi predsedništva skupštine opštine funkcija štaba osamostaljuje i uspostavljaju se novi odnosi sa jedinicama i komandama JNA.

2. Teritorijalna odbrana opštine u sistemu rukovođenja i komandovanja

Dosadašnje razmatranje rukovođenja i komandovanja Teritorijalnom odbranom ograničili smo na nivo opštine ne ulazeći u rukovođenje i komandovanje Teritorijalnom odbranom po dubini. Međutim, u kompleksu rukovođenja Teritorijalnom odbranom opštine, pojavljuje se i štab Teritorijalne odbrane šire društveno-političke zajednice (zone, regiona — grada, pokrajine, republike) koji ima ulogu pretpostavljenog po vertikalnoj liniji rukovođenja. Znači, ako pođemo od prethodno razmotrenih odnosa u rukovođenju, u štabu Teritorijalne odbrane opštine ukrštaju se dve linije rukovođenja i to: linija opštine kao društveno-političke zajednice i linija nadređenog štaba Teritorijalne odbrane i to obe sa kompetencijama neposredno pretpostavljenog organa. Dva neposredno pretpostavljena organa u bilo kojoj sferi rukovođenja, a posebno u vojnoj, u principu, neadekvatno je rešenje. Savremeni uslovi vođenja rata pri takvom rešenju još više usložavaju rukovođenje i komandovanje i zato bi ga trebalo ukinuti. Ukoliko to nije moguće iz posebnih, kao i iznetih razloga, onda nadležnost tih organa treba razgraničiti kako ne bi dolazilo do nesporazuma.

Kada se radi o upotrebi jedinica Teritorijalne odbrane u borbi najjednostavnije, a po svemu sudeći i jedino efikasno rešenje, bilo bi da štab Teritorijalne odbrane šire društveno-političke zajednice ima ulogu jedinog pretpostavljenog jedinicama Teritorijalne odbrane

opštine. Međutim, ako prema odredbama zakona opština kao društveno-politička zajednica odgovara i za odbranu i bezbednost svoje teritorije, onda bi u tom slučaju morala i raspolagati svojim štabom i jedinicama Teritorijalne odbrane. U vezi s tim u članu 114 zakona o opštenarodnoj odbrani SFRJ kaže se sledeće: »Za svoj rad, borbenu gotovost i rukovođenje Teritorijalnom odbranom, komandant Teritorijalne odbrane odgovoran je i nadležnom organu društveno-političke zajednice.« Prema tome, ako štab šire društveno-političke zajednice preuzima ulogu jedinog pretpostavljenog to onda nije u skladu sa ovim odredbama. Zbog toga je važno precizirati postupak o borbenoj upotrebi jedinica Teritorijalne odbrane, tj. ko njima komanduje i kako uskladiti nadležnosti različitih organa. Kao što je već istaknuto, moglo bi se prihvatiti da izvan domašaja borbenih dejstava ulogu pretpostavljenog u vezi sa upotrebom jedinica Teritorijalne odbrane može da ima i opština kao društveno-politička zajednica. Prema tome, dok je teritorija opštine u dubljoj pozadini u odnosu na liniju fronta, štab Teritorijalne odbrane šire društveno-političke zajednice može da utiče na odluke u borbenoj upotrebi jedinica opštine, ali vodeći pri tom računa o zadatku koji im je postila uža društveno-politička zajednica.

Tada je posebno važno odrediti momenat kada štab šire društveno-političke zajednice preuzima potpunu i neposrednu komandu nad Teritorijalnom odbranom opštine i to treba pravovremeno sprovesti.

Treba naglasiti da je to jedina mogućnost kada bi opština imala ulogu pretpostavljenog u vezi sa upotrebom svojih jedinica. Takvo rešenje se može pravdati time da opština (njeni organi) u dubljoj pozadini neposrednije prati situaciju, brže uočava sve promene (pojavu neprijateljskih grupa, odmetničke bande, manje vazdušne desante i dr.) i može pravovremeno i efikasno reagovati upotrebom svojih snaga nego pretpostavljeni štab Teritorijalne odbrane koji je, obično, znatno udaljen. Razumljivo je da određene dileme ostaju što će, verovatno, pokrenuti koristan dijalog.

Sigurno je da će štab Teritorijalne odbrane šire društveno-političke zajednice neposredno komandovati jedinicama Teritorijalne odbrane opštine u slučaju kada treba objediniti dejstva jedinica dve ili više opština obično radi uništenja vazdušnog desanta. Isto tako, štab Teritorijalne odbrane šire društveno-političke zajednice biće često predviđen u planovima odbrane vazdušnodesantnih rejona u sopstvenoj pozadini na kojima će često objedinjavati upotrebu i dejstva više teritorijalnih i drugih jedinica. To su posebne situacije koje ne utiču na izloženu upotrebu jedinica Teritorijalne odbrane.

Takvo, u stvari, kompromisno rešenje ima ozbiljne slabosti koje bi bile samo donekle ublažene dovoljnom udaljenošću teritorije opštine od linije fronta, dok se u širem zahvatu borbenih dejstava, posebno u pozadini neprijatelja, situacija bitno menja. Tada štab Teritorijalne odbrane šire društveno-političke zajednice ima ulogu jedinog pretpostavljenog i punu inicijativu u vezi sa borbenom upotrebom jedinica Teritorijalne odbrane opštine. Tada komandant Teritorijalne odbrane opštine izvršava odluku komandanta Teritorijalne odbrane šire društveno-političke zajednice, o čemu izveštava svoje predsedništvo skupštine. Razumljivo, to ubrzava izvršavanje zadataka, skraćuje put rukovođenja i komandovanja koje postaje efikasnije i sigurnije.

Kao što se vidi, izneto razmatranje odnosi se na slučaj kada štab Teritorijalne odbrane opštine ima dva pretpostavljena organa. Međutim, nepreciznosti u rukovođenju i komandovanju ne bi smelo biti. Nepreciznost u smislu postojanja dva pretpostavljena organa ne može se pravdati, kao što se ponekad misli, posebnim karakterom Teritorijalne odbrane, te da se ona ne može štetno odraziti na izvršavanje zadataka i upotrebu njenih jedinica. Poznato je da u situaciji kada je teritorija opštine u širem ili užem zahvatu borbenih dejstava, nužna je sigurnost, efikasnost i uspostavljanje jasnih komandnih odnosa. To znači da odnosi u rukovođenju i komandovanju moraju počivati na subordinaciji, efikasnosti i odgovornosti, i to kako po liniji štabova Teritorijalne odbrane, tako i po liniji društveno-političkih zajednica. Razarajuća borbena dejstva, i uopšte mogućnosti savremeno opremljenog agresora po celoj dubini ratišta, danas su takve da je neophodno ne samo pravovremeno odlučivanje već i efikasno sprovođenje donetih odluka i izvršavanje zadataka koji proističu iz njih. Zato se dileme u komandovanju moraju otkloniti, a sva pitanja razjasniti. Prema tome, najbolje rešenje bilo bi da sa početkom rata štabovi Teritorijalne odbrane imaju sva prava i samostalnost u rukovođenju i komandovanju i da odgovaraju za upotrebu jedinica Teritorijalne odbrane u svim situacijama.

3. Odnosi u rukovođenju i komandovanju jedinicama Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane

Oružane snage SFRJ čini JNA koja je na celoj dubini hijerarhijski neposredno povezana odgovarajućim komandama i Teritorijalna odbrana koja je preko odgovarajućih štabova neposredno ve-

zana za svoju društveno-političku zajednicu. S obzirom na to da uspešno vođenje oružane borbe zavisi od usklađenog i efikasnog angažovanja ukupnih oružanih snaga, razmotrićemo komandni odnos između komandi Jugoslovenske narodne armije i štabova Teritorijalne odbrane kada dejstvuju na istom prostoru.

Ako pođemo od gotovo redovne situacije da će se na istom prostoru nalaziti jedinice JNA i Teritorijalne odbrane, to znači da će se, istovremeno, na tom prostoru naći i njihovi komandni organi. Njihovo objedinjavanje i puna integracija postignuti su tek na najvišem nivou rukovođenja i komandovanja, u vrhovnoj komandi. Znači, relativno veliki broj komandi JNA i štabova TO nižih nivoa naći će se na istom prostoru. To će biti prostor koji je operativno jedinstven, tj. u zahvatu bilo operativnog ili taktičkog pravca, zone ili rejonu vazdušnodesantne odbrane. Zbog toga se postavlja pitanje njihovog međusobnog odnosa na tom prostoru, pa treba utvrditi kako utiče paralelno komandovanje na efikasnu upotrebu ukupnih snaga na određenom prostoru.

Pri velikom broju jedinica, štabova i komandi sa kojima treba usaglasiti i doneti određenu odluku, a zatim je sprovesti, i pored uhodanog sporazumevanja i dobre saradnje bilo bi potrebno mnogo vremena, što je u savremenim uslovima kritičan činilac. Osim toga, u savremenim uslovima svi se procesi brzo odvijaju, a borbeno situacija se često i naglo menja, što zahteva pravovremeno reagovanje u upotrebi sopstvenih snaga. Prilikom paralelnog komandovanja vreme se produžava, a njegova efikasnost dovodi u pitanje. Isto tako, u savremenim uslovima obezbeđivanje veza za veliki broj komandi i štabova veoma je otežano, a njihova sigurnost se sve više dovodi u pitanje.

To sve zahteva da odnosi u komandovanju na jednom pravcu, zoni, vazdušnodesantnom rejonu itd. moraju biti jasno i adekvatno regulisani.

To ne znači da treba ukinuti neku od linija komandovanja (na primer, teritorijalnu). Savremenost naše koncepcije sistema opštenarodne odbrane upravo je sadržana u postojanju obe komponente oružanih snaga, što znači i obe linije komandovanja. Međutim, pitanje je kako u borbenim uslovima najbolje upotrebiti veliki broj jedinica, komandi i štabova. Polazeći od međuzavisnosti svih delova oružanih snaga koji dejstvuju na istom prostoru i od toga da je uspeh u borbi uslovljen jedinstvenim i pravovremenim usmeravanjem ukupnih snaga, neophodno je potrebno objediniti samo komandovanje.

Svi razlozi upućuju na to da u zahvatu jednog pravca, zone, rejonu itd. komandovanje ukupnim snagama treba centralizovati, odnosno objediniti ga u jednoj komandi. To će najčešće biti komanda-jedinica JNA kojoj se u zahvatu njenog zadatka potčinjavaju sve teritorijalne i druge jedinice. Na osnovu date situacije i procene jedinice Teritorijalne odbrane dobiće zadatke koji odgovaraju njihovim mogućnostima. Prema tome, jedinice Teritorijalne odbrane opštine mogu dobiti zadatak da brane, napadaju taktički pravac, vazdušnodesantni rejon i slično. U nekim slučajevima to će biti zaštita objekta, komunikacija na teritoriji itd. ali u okviru odluke komande koja je odgovorna za datu zonu ili pravac. Kombinovanja u operativno-taktičkim rešenjima mogu biti različita. Osnovno je da se na jedinstvenom prostoru u širem zahvatu fronta objedini komandovanje oružanim snagama, i na taj način omogući njihova maksimalna efikasnost. Štabovi i komande koji ovim objedinjavanjem komandovanja ne budu obuhvaćeni nastavljaju sa izvršavanjem svojih zadataka i u isto vreme služe kao rezerva.

Potreba objedinjavanja rukovođenja i komandovanja može se još bolje sagledati na problemu planiranja i sprovođenja saobraćaja koji se na istom prostoru odvija za JNA i TO. Sigurno je da se saradnjom i sporazumevanjem saobraćaj može regulisati i pri postojanju obe linije komandovanja. Međutim, problem je u operativnosti i efikasnosti koju treba postići kako u toku planiranja, tako i sprovođenja saobraćaja. Savremena borbena situacija zahteva rigorozne uslove i ako ne uspemo da im se prilagodimo dovodi se u pitanje postizanje ciljeva više komande, zbog čega i najbolja rešenja ne zadovoljavaju.

Planiranje i realizacija saobraćaja na vojištu, zoni, pravcu itd. delikatan je i složen zadatak. Ne radi se samo o tome što će neprijatelj nastojati da saobraćaj stalno ometa, već što je u njega uključen veliki broj učesnika, a to zahteva organizovanost i preciznost. Pored toga, za planiranje ima malo vremena, jer se potpuni podaci o pokretima ili prevoženju borbenih sredstava mogu dobiti tek kada se odluka donese. Isto tako, organizacija i sprovođenje pokreta naj-složeniji su zadaci u komandovanju. Pravovremeno izvršen pokret i dotur materijalnih sredstava uslov su za uspešnu realizaciju komandantove odluke. Sve to zahteva centralizaciju rukovođenja saobraćajem, kako bi njegovo planiranje bilo na vreme i precizno urađeno, a realizacija disciplinovano sprovedena.

Potreba za sigurnim i efikasnim saobraćajem uticala je na to da su neke armije u drugom svetskom ratu organ za planiranje

saobraćaja u vreme donošenja odluke prebacivali sa pozadinskog na osnovno komandno mesto. Na taj način, operativno-pozadinski organ koji organizuje i planira pokret, prema potrebi se nalazio na komandnom ili pomoćnom komandnom mestu. Premeštanje operativno-pozadinskog organa za vreme donošenja odluke obezbedilo je sigurnije rešavanje problema saobraćaja. Dakle, i u uslovima prošlog rata tražila su se i nalazila rešenja koja su obezbeđivala veću efikasnost komandovanja.

Centralizacija komandovanja oružanim snagama u navedenim uslovima prihvaćena je i u teoriji i u praksi, iako ponekad na način koji jasno ne definiše odnose. Sigurnost komandovanja zahteva da se sve izmene u pretpotčinjavanju, zavisno od situacije, izvrše pravovremeno kako bi se na vreme rešila sva važna pitanja (popuna, snabdevanje, veze i dr.). U tom smislu, posebno je važno da se odredi teritorija po dubini na kojoj se izvodi objedinjavanje, kao i da se utvrdi dan i čas kada pretpotčinjavanje treba završiti. To se, normalno, utvrđuje odlukom nadležne komande. U njoj komanda određuje svoju operativno-taktičku dubinu što se precizira zadatkom. Zato se može smatrati da ta dubina određuje prostor na kojem se sve jedinice potčinjavaju komandi koja je dobila takav zadatak. Isto tako, ako odlukom nije utvrđen dan i čas pretpotčinjavanja trebalo bi da se vreme dobijanja odluke-zadatka automatski smatra vremenom pretpotčinjavanja. To je jednostavan i siguran način za rešavanje tog pitanja i treba ga razmotriti.

U razmatranju celovitog mehanizma rukovođenja i komandovanja oružanim snagama u našim uslovima treba imati na umu da preveliki broj komandi, štabova i drugih rukovodećih punktova, kako po vertikali, tako i na svakom nivou ima još jednu slabu stranu. Ne radi se samo o vremenu kao kritičnom činiocu u kome svi oni moraju da donose i sprovode donesene odluke, već što svaka komanda ili štab, u procenu situacije i donošenja odluke, unosi svoj subjektivizam. Svi nastoje da donesu što bolju odluku, ali u određenoj vremenskoj »krizi« i pri većem broju posredničkih komandnih punktova, u krajnjoj instanci se mogu pojaviti zadaci koji nisu u skladu sa namerama i postavljenim ciljevima više komande. To se češće dešava u toku vođenja oružane borbe iako se može desiti i u uobičajenom procesu donošenja odluka po dubini, lestvicom komandovanja, čak i ako se u to vreme ne menja borbena situacija. Nije mali broj primera iz prošlih ratova koji ukazuju na to.

Prema tome, čini se da preveliki broj komandi i štabova na istom prostoru može, i pored najbolje želje, da utiče na idejno je-

«dinstvo komandovanja. U prošlosti se to nastojalo ublažiti upućivanjem delegata iz viših u potčinjene komande, čime taj problem nije uvek na zadovoljavajući način rešavan. Zbog toga je važno pri usvajanju celovitog sistema štabova i komandi imati realan kriterijum i odrediti adekvatne potrebe.

Ovo razmatranje je imalo cilj da naglasi neke aspekte odnosa u rukovođenju i komandovanju oružanim snagama. Posebno je istaknuto da onaj koji dobije zadatak i koji odgovara za određenu zonu ili pravac treba i da komanduje ukupnim snagama koje se na njemu nalaze. Takvo (centralizovano) komandovanje na istom prostoru biće sigurno i efikasno.